

۲۲

مجموعه کتبات

آیت الله العظمی
امام خمینی

مطهری، مرتضی، ۱۲۹۸ - ۱۳۵۸.

مجموعه آثار استاد شهید مطهری / ویراستار شورای نظارت بر نشر آثار استاد شهید
آیه... مطهری... تهران: صدرا، ۱۳۷۸ -

دوره: 6 - 06 - 5600 - 964 - 978 ISBN

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

هر جلد عنوان خاص خود دارد.

ISBN 978 - 964 - 7299 - 69 - 5

ج. ۱۲ (چاپ اول: ۱۳۸۹): ۱۲۰/۰۰۰ ریال

۱. اسلام -- بررسی و شناخت. ۲. اسلام -- مسائل متفرقه. الف. عنوان.

۲۹۷/۴۸

BP۲۳۳ / ۷ / م ۶ م ۲۷

م ۷۸ - ۲۱۱۶۱

کتابخانه ملی ایران

مجموعه آثار استاد شهید مطهری (۱۲)

چاپ اول: اردیبهشت ۱۳۸۹ مطابق جمادی الاول ۱۴۳۱

تعداد: ۲/۰۰۰ نسخه

بها: ۱۲۰/۰۰۰ ریال

حروفچینی، لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ فجر (۱۰۰۱۳۹۵). تلفن: ۳۳۱۱۹۷۹۶

ناشر: انتشارات صدرا (با کسب اجازه از شورای نظارت بر نشر آثار استاد شهید)

کلیه حقوق چاپ و نشر مخصوص ناشر است.

● تهران: شعبه ۱: خیابان ناصر خسرو، مقابل دارالفنون، کوچه دکتر مسعود. تلفن: ۳۳۹۱۵۱۳۰، دورنگار: ۳۳۱۱۹۷۹۶

شعبه ۲: خیابان انقلاب، بین خیابانهای دانشگاه و ابوریحان، جنب بانک ملی، پلاک ۱۱۶۴ - تلفن: ۶۶۴۶۱۰۸۶ و ۶۶۹۶۱۶۴۵

● قم: خیابان ارم، تلفن: ۷۷۳۱۵۲۲، دورنگار: ۷۷۴۷۳۱۴

شابک دوره: ۶ - ۰۶ - ۵۶۰۰ - ۹۶۴ - ۹۷۸ - ISBN: 978-964-5600-06-6

شابک جلد دوازدهم: ۵ - ۶۹ - ۷۲۹۹ - ۹۶۴ - ۹۷۸ - ISBN: 978-964-7299-69-5

باسمه تعالی

خدا را سپاسگزاریم که جلد دوازدهم مجموعه آثار استاد شهید مطهری پس از یک انتظار طولانی علاقه‌مندان آثار متفکر شهید آیت‌الله مطهری، خصوصاً علاقه‌مندان آثار فلسفی ایشان، منتشر می‌شود. همان‌طور که در مقدمه جلد یازدهم آمده است، مباحث جلد یازدهم و دوازدهم این مجموعه، تنظیم و تدوین شده در سفر آن شهید از سال ۱۳۵۴ تا ۱۳۵۷ هجری شمسی است که در ششای پنجشنبه و جمعه برای جمع‌کنیری از فضلا و طلاب حوزه علمیه قم القاء می‌شده و طی آن مبحث «قوه و فعل» کتاب اسفار ملاصدرا تدریس گردیده است. انتخاب این مبحث به دلیل ارتباط آن با مباحث مطرح در مکاتب مادی زمان و بر اساس توجه به نیازهای روز صورت گرفته، گرچه قطع نظر از این مطلب، این مباحث از آن نظر که تبیین یکی از مسائل مهم حکمت متعالیه توسط یکی از اساتید مسلم و صاحب نظر فلسفه است از نفاست و ارزش فراوانی برخوردار است.

نکته مهمی که خوانندگان محترم باید مد نظر داشته باشند این است که روش بیان استاد در این سلسله دروس به گونه‌ای است که وقوف کامل به یک مطلب و از جمله وقوف به نظر خود ایشان در یک بحث، منوط به ملاحظه لااقل تمام جلسات مربوط به آن فصل است.

این مجلد شامل هفتاد جلسه درس (از جلسه چهل و نهم تا جلسه صد و

هجدهم) است و همچنان که مجلد یازدهم مبحث «حرکت» را در بر می‌گرفت این مجلد مبحث «زمان» را در بر می‌گیرد. مباحث این کتاب از فصل ۳۰ مرحله ۷ تا فصل ۹ از مرحله ۹ مبحث «قوه و فعل» کتاب اسفار را شامل می‌شود. در جلسات صد و ششم تا صد و هشتم، یعنی طی سه جلسه، استاد «نگاهی دوباره به بحث حرکت» دارند که در آن ضمن اشاره به بی‌نظمی در ترتیب مباحث کتاب اسفار و ترتیب صحیح مباحث باب حرکت، مطالب این باب را دسته‌بندی و کلاسه کرده‌اند.

تنظیم اولیه این کتاب توسط حجة الاسلام آقای صدرا هادیزاده (نوه استاد شهید) انجام شده و ویرایش علمی و بازبینی نهایی آن توسط آقای دکتر علی مطهری (عضو هیئت علمی گروه فلسفه دانشکده الهیات دانشگاه تهران) صورت پذیرفته است.

همان طور که در مقدمه جلد یازدهم اشاره شده است قبلاً درسهای اسفار آن فیلسوف شهید به صورت کتابی با عنوان «حرکت و زمان» در پنج جلد توسط یکی از ناشران، بدون نظارت «شورای نظارت بر نشر آثار استاد شهید مطهری» منتشر شده بود که از دقت نظر کافی از نظر انطباق با مطالب استاد برخوردار نبود و در موارد زیادی نارسا بود، لذا آن کتاب از سوی این شورا فاقد اعتبار اعلام شد و این دروس آن شهید از نواز نوار استخراج و با دقت کافی تنظیم و تدوین گردید و اکنون به صورت شش مجلد تک جلدی و دو مجلد مجموعه آثار به علاقه‌مندان آثار آن متفکر و فیلسوف و فقیه عالی مقام و اسلام‌شناس عظیم‌النشان و آن حاصل عمر و پاره تن امام خمینی (ره) و محبوب علامه طباطبایی (ره) تقدیم می‌گردد.

از خدای متعال توفیق خدمت مسئلت می‌کنیم.

۱۲ اردیبهشت ۱۳۸۹

برابر با ۱۷ جمادی الاول ۱۴۳۱

سید مرتضیٰ موسوی
رئیس شورای نظارت بر نشر آثار استاد شهید مطهری

فهرست مطالب

مرحله ۷

فصل ۳۰: در اثبات وجود زمان و بیان ماهیت آن

۳۹	جلسه چهل و نهم
۴۰	نظریات درباره زمان
۴۱	حدیث منسوب به رسول اکرم
۴۳	براهین وجود زمان در خارج:
۴۸	۱. برهان بر طریقه طبیعیون
۵۰	هر چیزی زمانی دارد
	۲. برهان بر طریقه الهیون
۵۳	جلسه پنجاهم
۵۳	توضیح درباره برهان اول
۵۵	بیان حکما
۵۶	نکته‌ای درباره حاشیه علامه طباطبائی
۶۱	توضیح برهان دوم
۶۷	جلسه پنجاه و یکم
۶۷	توضیح بیشتر درباره برهان دوم
۷۲	جهات مختلف در زمان
۷۳	ارتباط مسأله با حرکت توسطی و حرکت قطعی

فصل ۳۱: غایت قریب زمان و حرکت تدریجی الوجود است

۷۵	جلسه پنجاه و دوم
۷۷	غایات حرکات افلاک از نظر حکما
۷۹	استناد ملاصدرا به کلام شیخ بر حرکت جوهری
۷۹	پاسخ به نیابت از شیخ

۸۱	سخن شیخ درباره طبیعی بودن اوضاع فلک و نقض مرحوم آخوند
۸۳	اشکال در باب غایات و پاسخ شیخ به آن
۸۴	نکته
۸۵	غایت حرکت طبیعت مجرد است
۸۹	جلسه پنجاه و سوم
۹۰	زمان مشترک
۹۳	وحدت شخصی عالم طبیعت
۹۴	علت زمان باید مجرد از زمان باشد
۹۶	سرایت این اصل به سایر مشخصات
۹۷	اشکال
۹۹	جلسه پنجاه و چهارم
۱۰۰	نظریه قدما درباره مکان طبیعی
۱۰۰	علت مشخصات اجسام یک موجود مجرد است
۱۰۲	یک سؤال و پاسخ آن
۱۰۲	حرکت عرضی به علتی غیر از علت موضوع خود نیاز دارد
۱۰۴	نتیجه

فصل ۳۲: قدم زمان

۱۰۷	جلسه پنجاه و پنجم
۱۰۸	شخصیت غزالی
۱۱۰	غزالی و مسأله قدم زمانی عالم
۱۱۱	بیان متکلمین از حدوث زمانی عالم
۱۱۳	بیان غزالی
۱۱۵	جلسه پنجاه و ششم
۱۱۶	روح بحث
۱۱۶	برهان اتی در رد حدوث عالم
۱۱۷	برهان لمی
۱۲۳	مناقشه در این برهان
۱۲۵	ربط حادث به قدیم
۱۲۶	حرکت و زمان، رابط میان حادث و قدیم

فصل ۳۳: در ربط حادث به قدیم

۱۲۹	جلسه پنجاه و هفتم
۱۲۹	مقایسه بحث ربط حادث به قدیم و بحث ربط متغیر به ثابت
۱۳۱	تقریر اشکال در بحث ربط حادث به قدیم
۱۳۲	مسیری که مرحوم آخوند در مقام حل اشکال طی کرده‌اند
۱۳۲	مراحمی که باید در این مبحث طی کنیم
۱۳۳	بیان شیخ و اتباعش در ربط حادث به قدیم
۱۳۵	طرح اشکالی به مبنای شیخ در ربط حادث به قدیم
۱۳۵	جواب اشکال
۱۳۶	طرح اشکالی دیگر به مبنای شیخ و جواب آن
۱۳۷	اشکالهای آخوند به بیان قدما در ربط حادث به قدیم:
۱۳۷	اشکال اول
۱۴۰	مقصود آخوند از نسیی بودن حرکت
۱۴۱	ایراد حاجی سبزواری و علامه طباطبایی بر اشکال اول آخوند
۱۴۱	ایرادی دیگر بر اشکال اول مرحوم آخوند
۱۴۲	جلسه پنجاه و هشتم
۱۴۲	خلاصه ایراد اول آخوند به مبنای قدما در ربط حادث به قدیم
۱۴۳	اشکال علامه طباطبایی بر ایراد اول آخوند
۱۴۳	اشکال حاجی سبزواری بر ایراد اول آخوند
۱۴۴	اشکالهای حاجی و علامه طباطبایی بر ایراد اول آخوند، وارد نیست
۱۴۴	تقریر دوباره مطلب قدما در ربط حادث به قدیم
۱۴۶	رد اشکال حاجی بر ایراد اول آخوند
۱۴۷	توضیح بیشتر
۱۴۷	مدعای مرحوم آخوند در ربط حادث به قدیم
۱۴۹	بیان مطلب آخوند به تعبیری دیگر
۱۵۰	اشکال دوم مرحوم آخوند به مبنای شیخ و امثال او در ربط حادث به قدیم
۱۵۰	تحلیل اشکال دوم آخوند
۱۵۱	ایرادهایی که بر اشکال دوم آخوند گرفته شده
۱۵۱	ایراد علامه طباطبایی
۱۵۱	ایراد حاجی سبزواری
۱۵۲	اشکال سوم آخوند به مبنای قدما در ربط حادث به قدیم
۱۵۳	ایراد حاجی سبزواری و علامه طباطبایی به اشکال سوم آخوند
۱۵۳	رد ایراد حاجی سبزواری و علامه طباطبایی بر اشکال سوم آخوند

- ۱۵۷ جلسه پنجاه و نهم
 ۱۵۷ یک نکته
 ۱۵۸ اشکال چهارم آخوند به مبنای شیخ و امثال او در ربط حادث به قدیم
 ۱۵۹ اشکالی به ایراد چهارم آخوند
 ۱۶۰ جواب اشکال
 ۱۶۰ اشاره‌ای دوباره به ایراد اول آخوند به بیان قدما در ربط حادث به قدیم
 ۱۶۲ قرینه انتزاعی بودن حرکت این است که داخل در هیچ مقوله‌ای نیست
 ۱۶۳ روح حرف آخوند: جعل به امور انتزاعی تعلق نمی‌گیرد
 ۱۶۴ اشکال حاجی سبزواری به ایراد اول
 ۱۶۴ اشاره‌ای دوباره به ایراد سوم آخوند به بیان قدما در ربط حادث به قدیم
 ۱۶۵ اشکالهایی که بر ایراد سوم آخوند وارد شده است
 ۱۶۶ رابط حادث و قدیم وجود جوهری طبیعت است
 ۱۶۶ ذاتیات وجود غیر از ذاتیات ماهیت است
 ۱۶۷ اختلاف وجود ذهنی و وجود عینی
- ۱۷۰ جلسه شصتم
 ۱۷۰ طرح اشکال
 ۱۷۲ خلاصه اشکال طرح شده
 ۱۷۳ یک اشکال دیگر بنا بر قدم ماده
 ۱۷۴ جواب اشکال
 ۱۷۶ آیا ترکیب اتحادی ماده و صورت، بدون قول به حرکت جوهریه قابل اثبات است؟
 ۱۷۷ آیا مبانی ارسطو یا قول به ترکیب اتحادی ماده و صورت سازگار است؟
 ۱۷۷ روح جواب آخوند
 ۱۷۷ یک تذکر
 ۱۷۸ نقش صورت در قبال استعدادهای ماده
- ۱۸۱ جلسه شصت و یکم
 ۱۸۱ ربط اشکال به مسأله بقای موضوع در حرکت جوهریه
 ۱۸۲ تقریر مجدد اشکال
 ۱۸۴ مشکل نوشته‌های تألیفی مرحوم آخوند
 ۱۸۵ جواب اشکال: در حرکت جوهریه نیازی به بقای موضوع نداریم
 ۱۸۷ ماده و صورت جز در پرتو حرکت قابل فرض نیست
 ۱۸۷ خلاصه جواب مرحوم آخوند
 ۱۸۷ تکمیل مطلب آخوند در ربط حادث به قدیم
 ۱۸۹ وارد نبودن اشکالهای حاجی سبزواری و علامه طباطبائی به مرحوم آخوند

- ۱۸۹ در حرکت جوهریه، قابل حکمی مستقل از مقبول ندارد
- ۱۹۰ بازگشت جنبه‌های قابلی به جنبه‌های عدمی
- ۱۹۱ مطلب عالی علامه طباطبائی: کثرت عَرَضی صورتها نیز اعتباری است
- ۱۹۵ جلسه شصت و دوم
- ۱۹۵ خلاصه مباحث قبل
- ۱۹۶ چرا هر کدام از مراتب جوهر اختصاص به زمانی خاص دارد؟
- ۱۹۶ جواب: تقدم و تأخر، ذاتی مراتب جوهر است
- ۱۹۷ مثال مراتب اعداد
- ۱۹۷ مراتب جوهر مانند مراتب زمان و مراتب عدد است
- ۱۹۸ اشتباه نظام عینی و ذاتی هستی با نظامات اعتباری و قراردادی
- ۱۹۸ مراتب وجود و هستی، ذاتی است
- ۱۹۹ تقدم و تأخر مراتب زمان، به تبع تقدم و تأخر مراتب جوهر است
- ۱۹۹ تشبیه نسبت میان جوهر و زمان به نسبت میان جسم طبیعی و جسم تعلیمی
- ۲۰۱ جلسه شصت و سوم
- ۲۰۱ اشاره‌ای به مباحث گذشته
- ۲۰۲ علت اختصاص هر امر زمانی به زمان خاص خودش چیست؟
- ۲۰۲ جواب
- ۲۰۴ تشبیه مراتب زمان به مراتب وجود
- ۲۰۶ حاشیه علامه طباطبائی
- ۲۰۶ بازگشت به اصل بحث و نظریه آخوند
- ۲۰۷ زمان مقدار حرکت جوهریه است
- ۲۰۸ عبارت معروف آخوند: فللطفیعة امتدادان...
- ۲۰۹ جلسه شصت و چهارم

فصل ۳۴: زمان اول و آخر ندارد

- ۲۱۱ جلسه شصت و پنجم
- ۲۱۱ تقریر محل بحث: آیا زمان حادث و فانی زمانی است؟
- ۲۱۲ برهان عدم حدوث زمانی زمان
- ۲۱۲ اثبات مدعا به بیانی دیگر
- ۲۱۴ یک مطلب استطرادی: بررسی عدم حدوث زمانی زمان طبق مبنای آخوند در حقیقت زمان

۲۱۴	نزاع بزرگ فلاسفه و متکلمین
۲۱۴	ریشه اختلاف فلاسفه و متکلمین در بحث حدوث زمان
۲۱۶	برهان فلاسفه بر قدم عالم از راه خدا
۲۱۶	برهان فلاسفه بر قدم عالم از راه خود عالم
۲۱۶	تقسیم اشیاء عالم به حادث و قدیم زمانی در کلام فلاسفه متقدم بر آخوند
۲۱۶	حرف آخوند در مورد قدیم زمانی، طبق مبنای حرکت جوهریه
۲۱۸	اشکال غزالی به برهان فلاسفه بر قدم زمان
۲۱۹	جواب اشکال غزالی
۲۲۳	جلسه شصت و ششم
۲۲۳	اشکال اول
۲۲۵	جواب شق اول اشکال اول
۲۲۶	تقریر اول شق دوم اشکال اول
۲۲۶	جواب
۲۲۶	تقریر دوم
۲۲۷	جواب
۲۲۷	اشکال دوم
۲۲۸	جواب
۲۲۸	اشکال سوم
۲۲۹	جواب
۲۳۰	اشکال چهارم
۲۳۰	جواب

فصل ۳۵: ادله قائلین به بدایت زمان

۲۳۱	جلسه شصت و هفتم
۲۳۲	دلیل اول
۲۳۲	برهان تطبیق
۲۳۳	ادامه دلیل اول
۲۳۴	جواب دلیل اول
۲۳۴	دلیل دوم
۲۳۵	جواب دلیل دوم
۲۳۶	دلیل سوم
۲۳۶	جواب دلیل سوم
۲۳۷	دلیل چهارم

۲۳۷	جواب دلیل چهارم
۲۳۸	دلیل پنجم
۲۳۸	جواب دلیل پنجم
۲۳۸	دلیل ششم
۲۳۸	جواب دلیل ششم
۲۴۰	جلسه شصت و هشتم
۲۴۰	دلیل هفتم
۲۴۲	آنچه در مورد این دلیل از جواب مرحوم آخوند به این دلیل فهمیده می شود
۲۴۲	جواب دلیل هفتم
۲۴۳	دلیل هشتم
۲۴۴	جواب دلیل هشتم
۲۴۶	جلسه شصت و نهم
۲۴۶	دلیل هشتم
۲۴۷	جواب
۲۴۸	«حدوث عالم» به تقریر مرحوم آخوند
۲۴۹	تحلیل ادعای متکلمین
	و جوهی که مرحوم آخوند برای حدوث عالم ذکر کرده اند:
۲۵۰	وجه اول
۲۵۱	وجه دوم
۲۵۲	وجه سوم
۲۵۲	اشاره ای به حرف غزالی
۲۵۴	جلسه هفتادم
۲۵۴	اصطلاح «تعطیل»
۲۵۵	معنای «تعطیل» در بحث ما
۲۵۶	ارزش مسأله «فیاضیت حق تعالی» در معارف الهی
۲۵۶	تقدیر برخی عرفا به قول حکما در باب قدم عالم
۲۵۷	جواب مرحوم آخوند
۲۵۸	توضیح حاجی
۲۵۸	ادامه جواب
۲۵۸	مرحوم آخوند: فالعصیر فی هذه المسألة إلى ما حققناه
۲۵۹	کلام یکی از حکمای نصرانی در باب حدوث عالم
۲۶۰	انطباق حرف یحیی نحوی با آنچه دانشمندان امروز می گویند

مرحوم آخوند: عالم در صورتی متناهی القوه است که از غیب به آن

۲۶۱ امداد بعد از امداد نرسد

۲۶۱ بیان برخی از فیزیکدانهای الهی

۲۶۲ اعتراض شیخ اشراق به حرف یحیی نحوی و رد آن

فصل ۳۶: در حقیقت «آن» و کیفیت وجود و عدمش

۲۶۳ جلسه هفتاد و یکم

۲۶۳ معانی «آن»

۲۶۴ معنی عرفی «آن»

۲۶۵ معنایی برای «آن» که مرحوم آخوند ذکر نکرده‌اند

۲۶۵ فلاسفه: «آن» به معنی جزء لایتجزی وجود خارجی ندارد

۲۶۷ معنای اولی که مرحوم آخوند برای «آن» ذکر کرده‌اند

۲۶۷ سه نوع انقسام

۲۶۸ در زمان، تقسیم فکّی محال است

۲۶۸ در زمان، تقسیم نوع دوم و سوم امکان دارد

۲۶۹ فرق کم متصل با کم متفصل

۲۷۰ حد مشترک میان اجزاء کم متصل جزء هیچ جزئی از آن نیست

۲۷۰ «آن» به معنایی که متفرع بر زمان است

۲۷۱ کیفیت وجود «آن» به معنایی که متفرع بر زمان است

۲۷۱ کیفیت عدم «آن» به معنایی که متفرع بر زمان است

۲۷۱ قسم اول اشیاء مرتبط با زمان: امور آنی الحصول

۲۷۲ مثال

۲۷۳ امور آنی الحصول بر دو قسمند

۲۷۳ قسم دوم: امور تدریجی الوجود

۲۷۴ قسم سوم: امور دفعی الوجود

۲۷۵ انکار فخر رازی قسم سوم را

۲۷۶ جلسه هفتاد و دوم

۲۷۶ خلاصه مباحث جلسه قبل

۲۷۸ کیفیت عدم «آن»

اموری که در حوزه زمانند بر سه قسمند:

۲۷۸ قسم اول

۲۸۰ قسم دوم

۲۸۱ دفع یک اشکال

۲۸۲	اشکال
۲۸۲	جواب
۲۸۳	قسم سوم
۲۸۳	خلاصه مطالب شیخ
۲۸۴	مثالی برای قسم سوم
۲۸۵	اشکال فخر رازی به قسم سوم شیخ
۲۸۵	جواب مرحوم آخوند به اشکال فخر رازی
۲۸۷	جلسه هفتاد و سوم
۲۸۷	خلاصه مباحث قبل
۲۸۸	بیان شیخ در شفا در تصویر اقسام سه گانه
۲۸۹	طرح بحث در مثال حرکت و سکون
۲۸۹	طرح بحث در مثالی دیگر
۲۹۰	طرح بحث در مثالی دیگر
۲۹۰	خلاصه حرف شیخ تا اینجا
	جواب شیخ:
۲۹۱	آن فاصل در امور آنی الحدوث
۲۹۱	آن فاصل در امور تدریجی الوجود
۲۹۲	آن فاصل در قسم سوم
۲۹۲	تتالی آنات محال است
۲۹۳	خلاصه حرف شیخ
۲۹۵	جلسه هفتاد و چهارم
۲۹۵	خلاصه مباحث گذشته
۲۹۶	مصادیق قسم سوم در کلام شیخ
۲۹۷	یک اشکال و جواب
۲۹۸	شیخ: حرکات متوسطیه از قسم سوم اند
۲۹۸	حرکت قطعیه و حرکت متوسطیه
۲۹۹	حرف شیخ در باب حرکت متوسطیه و قطعیه
۳۰۰	حرف میرداماد و مرحوم آخوند در باب حرکت قطعیه و متوسطیه
۳۰۱	مبنای حاجی سبزواری در حرکت متوسطیه و قطعیه
۳۰۱	مبنای علامه طباطبائی در حرکت قطعیه و متوسطیه
۳۰۱	قسم سوم مصداق واقعی عینی ندارد
۳۰۲	ایراد به مرحوم آخوند
۳۰۳	تأیید ایراد مذکور

۳۰۳	قسم اول هم مصداق واقعی عینی ندارد
۳۰۵	جلسه هفتاد و پنجم چند مطلب باقیمانده از فصل ۳۶:
۳۰۵	مطلب اول
۳۰۷	مطلب دوم
۳۰۷	مطلب سوم: «آن» به معنایی که زمان متفرع بر آن است
۳۰۸	آن سیال
۳۰۹	مثال
۳۰۹	نظر مرحوم آخوند و حاجی سبزواری و شیخ در مورد آن سیال

فصل ۳۷: در کیفیت عدم حرکت و عدم امور ناشی از حرکت

۳۱۱	جلسه هفتاد و ششم
۳۱۲	محل بحث، عدم لاحق است
۳۱۲	وجود تدریجی مستلزم عدم تدریجی است
۳۱۲	در شیء متدرج الوجود وجود تدریجی و عدم تدریجی همزمانند
۳۱۳	حرکت، نوعی اجتماع وجود و عدم است
۳۱۳	در حرکت واقعا اجتماع تقیضین نشده است
۳۱۴	بیان مطلب
۳۱۴	بیان مرحوم آخوند در عدم تدریجی
۳۱۵	اشکال به بیان مرحوم آخوند
۳۱۵	بیان صحیح مطلب
۳۱۵	بیان علامه طباطبائی
۳۱۵	اشکال به بیان علامه طباطبائی
۳۱۷	تشابک وجود و عدم در حرکت
۳۲۰	دو اعتبار برای حرکت
۳۲۰	خود تدریج، وجود دفعی دارد
۳۲۱	نقطه نظر مرحوم آخوند
۳۲۲	جلسه هفتاد و هفتم
۳۲۲	مطلبی که مرحوم آخوند از شیخ نقل کرده‌اند
۳۲۳	اعتراض فخر رازی
۳۲۴	تأیید اعتراض فخر رازی درباره تکوینها
۳۲۴	رد اعتراض فخر رازی درباره فسادها

- ۳۲۴ مرحوم آخوند: حق این است که اصلاً کون و فساد در عالم معنی ندارد
 ۳۲۵ برهانی بر حرکت جوهریه
 ۳۲۷ توضیح قسمت آخر کلام شیخ

فصل ۳۸: در اینکه «آن» چگونه زمان را تقدیر می‌کند

- ۳۲۹ ادامه جلسه هفتاد و هفتم

فصل ۳۹: در کیفیت تعدد زمان و حرکت به وسیله یکدیگر و

کیفیت تقدیر هر یک از آنها با دیگری

- ۳۳۱ جلسه هفتاد و هشتم
 ۳۳۱ آیا مسأله تعدد و مسأله تقدیر یک مطلبند یا دو مطلب؟
 ۳۳۲ تعدد واقعی و تعدد اعتباری زمان و حرکت
 ۳۳۳ آیا زمان به تبع کثرت واقعی حرکت کثرت پیدا می‌کند؟
 ۳۳۴ آنچه در این فصل تحت عنوان «تعدد حرکت به زمان» بحث شده
 ۳۳۵ آنچه که تحت عنوان «تعدد زمان به حرکت» در این فصل بحث شده
 ۳۳۶ مثال
 ۳۳۶ مثال دیگر
 ۳۳۷ مسأله تقدیر حرکت با زمان
 ۳۳۷ مسأله تقدیر زمان با حرکت
 ۳۳۸ حکمة مشرقیه
 ۳۴۱ واقعیت حرکت، مسافت و زمان یکی است

- ۳۴۲ جلسه هفتاد و نهم
 ۳۴۲ آیا فاعل، موضوع، مبدأ و متنها عین حرکتند؟
 ۳۴۳ آیا حرکت، عین مقوله‌ای است که در آن واقع شده؟
 ۳۴۳ مسافت
 ۳۴۶ آیا حرکت و زمان دو امر متغایرند؟
 ۳۴۷ عروض تحلیلی و عروض عینی
 ۳۴۸ یک سؤال
 ۳۴۸ جواب

فصل ۴۰: در معنای بودن شیء در زمان

۳۴۹	ادامه جلسه هفتاد و نهم
۳۵۰	ملاک ظرفیت، احاطه است
۳۵۱	اعتبار ظرفیت در کل و جزء
۳۵۱	اعتبار ظرفیت در کلی و جزئی
۳۵۱	کاربرد دیگر فیثیت
۳۵۲	چرا زمان، ظرف برای اشیاء تلقی می‌شود؟
۳۵۳	بیان شیخ در این باب
۳۵۴	رد قول شیخ

مرحله ۸

فصل ۱: در مبدأ و منتهای حرکت و وقوع تضاد بین این دو

۳۵۷	جلسه هشتادم
۳۵۹	منشأ تضاد حرکات چیست؟
۳۶۰	تضاد حرکات در حرکت کیفی
۳۶۰	تضاد حرکات در حرکت اُینی
۳۶۱	تضاد حرکات در حرکت کُتی
۳۶۲	تضاد حرکات در حرکت وضعیه و حرکت اُینی مستدیره
۳۶۳	دو سؤال در مورد حرکت وضعیه و حرکت اُینی مستدیره
۳۶۴	اشکال علامه طباطبایی
۳۶۵	جواب از اشکال علامه طباطبایی
۳۶۶	مناقشه دیگری در کلام مرحوم آخوند
۳۶۷	جواب مناقشه
۳۶۷	آیا حرکت باید فقط یک غایت داشته باشد؟

فصل ۲: در نفی حرکت بالذات از پنج مقوله دیگر

۳۶۹	جلسه هشتاد و یکم
۳۷۰	معنی عدم حرکت در مقوله اضافه و مقوله جده
۳۷۰	اشکال علامه طباطبایی به تعبیر «بالعرض» در کلام مرحوم آخوند
۳۷۱	منشأ اختلاف نظر مرحوم آخوند و علامه طباطبایی
۳۷۱	معنی عدم حرکت در مقولات دیگر
۳۷۲	مقوله‌ای که عین تدریج است محال است وجود تدریجی داشته باشد

۳۷۲	ادله امتناع وقوع حرکت در حرکت
۳۷۴	اشکالی به بیان مرحوم آخوند با استفاده از مطالب خود ایشان
	کاربرد اصطلاح «حرکت در حرکت» در دو معنای دیگر:
۳۷۵	معنی اول
۳۷۶	معنی دوم

فصل ۳: در حقیقت سکون

۳۷۹	جلسه هشتاد و دوم
۳۷۹	حقیقت «سکون» چیست؟
۳۸۰	بحث در مورد حقیقت سکون. بحث لفظی نیست
	«سکون» امری عدمی است:
۳۸۱	دلیل اول
۳۸۳	اشکال
۳۸۳	جواب
۳۸۴	دلیل دوم بر عدمی بودن سکون
۳۸۴	طرح یک بحث مهم: اگر «سکون» وجودی باشد محتاج به علت است
۳۸۶	آیا «سکون» عدم حرکت در مبدأ است یا عدم حرکت در منتها؟
۳۸۷	آیا ممکن است جسمی نه متحرک باشد نه ساکن؟
۳۸۷	مثال اول
۳۸۸	مناقشه در این مثال
۳۸۸	مثال دوم
۳۸۹	مناقشه در مثال دوم
۳۹۰	جلسه هشتاد و سوم
۳۹۰	مفهوم سکون
۳۹۱	آیا سکون مقابل حرکت، سکون در ابتداست یا سکون در انتها یا هر دو؟
۳۹۱	اشکال
۳۹۲	جواب
۳۹۳	آیا ممکن است جسمی نه متحرک باشد و نه ساکن؟
۳۹۴	مثال دیگر
۳۹۵	مثال سوم
۳۹۵	جواب از مثال اول
۳۹۶	جواب از مثال دوم
۳۹۸	جواب از مثال سوم

۳۹۹	سؤال
۴۰۰	جواب

فصل ۴: در وحدت عددی و نوعی و جنسی حرکت

۴۰۳	جلسه هشتاد و چهارم
۴۰۳	وحدت شخصی، وحدت نوعی و وحدت جنسی
۴۰۴	وحدت بالنوع و وحدت بالجنس
۴۰۴	بیان مرحوم آخوند طبق مبانی دیگران
۴۰۵	ملاک وحدت عددی حرکت چیست؟
۴۰۶	برای تشخیص حرکت، تشخیص «مسافت» هم لازم است
۴۰۷	آیا برای تشخیص «حرکت» وحدت مبدأ و انتها و محرک، لازم نیست؟
۴۰۸	ملاک وحدت بالنوع دو حرکت چیست؟
۴۰۹	مثال برای حرکتی که مبدأ و منتهای آن واحدند و مسافت متعدد بالنوع
۴۰۹	مثال برای حرکتی کیفی
۴۱۰	منشأ اختلاف جنسی دو حرکت چیست؟
۴۱۱	اشکال
۴۱۱	جواب برخی به این اشکال
۴۱۲	رد مرحوم آخوند بر اشکال و جواب آن

فصل ۵: در حقیقت سرعت و بطؤ

۴۱۵	جلسه هشتاد و پنجم
۴۱۶	آیا تفاوت سرعت و بطؤ به تخیل سکونات است؟
۴۱۶	رد این نظریه
۴۱۸	حاشیه علامه طباطبائی
۴۱۹	نقد بیان علامه طباطبائی

فصل ۶: چند مسأله درباره سرعت و بطؤ

۴۲۱	ادامه جلسه هشتاد و پنجم
۴۲۱	مسأله اول: سرعت و بطؤ در همه مقولات به یک معناست
۴۲۲	مسأله دوم: علت بطؤ چیست؟
۴۲۲	مسأله سوم: تقابل سرعت و بطؤ چه نوع تقابلی است؟
۴۲۴	نقد بیان مرحوم آخوند در تقابل بین سریع و بطیء

۴۲۴	بیان علامه طباطبایی در تقد مرحوم آخوند
۴۲۵	مسأله چهارم: مراتب سرعت و بطؤ
۴۲۸	جلسه هشتاد و ششم
۴۲۸	سؤال خواجه نصیرالدین طوسی
۴۳۰	خواجه طوسی: و لایمکن أن یقال....
۴۳۱	خلاصه اشکال خواجه
۴۳۲	جواب مرحوم آخوند از اشکال خواجه
۴۳۲	مثال دیگر
۴۳۴	آیا در عالم فقط یک زمان وجود دارد، یا به عدد حرکات زمان وجود دارد؟

فصل ۷: تضاد حرکات

۴۳۷	ادامه جلسه هشتاد و ششم
۴۳۸	ملاک تضاد چیست؟
۴۳۹	ملاک تضاد حرکات تضاد مبدأ و منتهاست
۴۴۱	جلسه هشتاد و هفتم
۴۴۲	چه حرکتی متضادند؟
۴۴۳	گاهی مبدأ و منتهای تضادشان را از حرکت می گیرند
۴۴۳	کمیت موجه و کمیت غیر موجه
۴۴۵	اشکال
۴۴۵	جواب
۴۴۶	تقابل جهات چه تقابلی است؟
۴۴۷	منشأ تقابل حرکتها فقط تقابل منتهایهاست

فصل ۸: آیا حرکات مستقیمه با حرکات مستدیره تضاد دارند؟

۴۴۹	جلسه هشتاد و هشتم
۴۴۹	محل بحث
۴۵۱	دلیل اول بر اینکه دو حرکت مورد بحث، متضاد نیستند
۴۵۲	دلیل دوم
۴۵۲	رد این دلیل
۴۵۲	دلیل سوم
۴۵۳	اشکال

۴۵۴	جواب
۴۵۵	سؤال ابوریحان بیرونی از ابن سینا
۴۵۵	توضیح حاجی سبزواری

فصل ۹: آیا تخلخل سکون بین دو حرکت ضروری است؟

۴۵۷	جلسه هشتاد و نهم
۴۵۷	آنچه در این فصل طرح شده
۴۵۸	مثال
۴۵۹	برهان اول قدما بر تخلخل سکون
۴۶۰	رد برهان اول
۴۶۱	برهان دوم
۴۶۲	رد برهان دوم
۴۶۳	اشکال حاجی سبزواری
۴۶۵	برهان سوم
۴۶۵	رد برهان سوم
۴۶۶	برهان چهارم
۴۶۷	رد برهان چهارم
۴۶۷	برهان بوعلی بر تخلخل سکون
۴۶۸	نظریه میل
۴۷۱	جلسه نودم
۴۷۱	اعتراض دیگر فخر رازی
۴۷۳	ادله قائلین به عدم تخلخل سکون
۴۷۵	جواب اجمالی مرحوم آخوند از طرف بوعلی
۴۷۷	جواب فخر رازی از دلیل قائلین به عدم تخلخل سکون
۴۷۸	اشکال مرحوم آخوند به کلام فخر رازی
۴۷۹	اشکال دیگر مرحوم آخوند به کلام فخر رازی
۴۷۹	جوابی دیگر به فخر رازی
۴۸۰	اشکالی دیگر به قائلین به تخلخل سکون
۴۸۰	جواب
۴۸۰	شبهه حبه مریمه
۴۸۱	جواب فخر رازی
۴۸۱	جواب مرحوم آخوند

فصل ۱۰: انقسام حرکت به اعتبار فاعل آن

۴۸۳	جلسه نود و یکم
۴۸۴	حرکت بالعرض
۴۸۴	اصطلاح «حرکت بالعرض» و «حرکت بالتبع» ادامه تقسیم حرکت:
۴۸۶	حرکت قسریه
۴۸۶	حرکت ارادی و حرکت طبیعی
۴۸۶	نقد تقسیم مذکور
۴۸۶	تقسیم حرکت به بالذات و بالعرض
۴۸۶	تقسیم حرکت به بالطبع و بالقسر
۴۸۷	تقسیم حرکت به ارادی و طبیعی
۴۸۸	اختلاف در مورد مسأله حرکت نبض
۴۸۹	حرکت تنفس
۴۹۰	یک سؤال
۴۹۰	جواب
۴۹۰	حرکت بالتسخیر
۴۹۲	اصطلاح «تسخیر» در قرآن

فصل ۱۱: غایت حرکت طبیعی چیست؟

۴۹۵	ادامه جلسه نود و یکم
-----	----------------------

فصل ۱۲: آیا مبادی حرکات مختلف می‌تواند در شیء واحد وجود داشته باشد؟

۴۹۹	ادامه جلسه نود و یکم
۵۰۰	آیا حرکت مستدیر می‌تواند طبیعی باشد؟

فصل ۱۳: مبدأ حرکت‌های قسری

۵۰۳	جلسه نود و دوم
۵۰۴	طرح بحث چهار نظریه:
۵۰۵	نظریه اول (ارسطو)
۵۰۶	نظریه دوم

- ۵۰۶ مردود بودن این دو نظریه از نظر حکمای اسلامی
- ۵۰۷ نظریه سوم (متکلمین)
- ۵۰۸ نظریه متکلمین می تواند مستمسکی برای مادیین قرار بگیرد
- ۵۰۸ نظریه چهارم (حکما)
- ۵۰۹ نظر بوعلی
- ۵۱۰ نظر مرحوم آخوند
- ۵۱۱ اشکال مرحوم آخوند به شیخ
- ۵۱۲ لازمه نظر متکلمین، شیخ و مرحوم آخوند یکی است
- ۵۱۳ قانون جبر نیوتن
- ۵۱۴ تفسیر فلسفی نظریه نیوتن از نظر دانشمندان جدید
- ۵۱۵ نظریه نیوتن در تعارض با نظریات متکلمین و بوعلی و صدرالمتألهین نیست
- ۵۱۸ جلسه نود و سوم
- ۵۱۸ خلاصه مباحث گذشته
- ۵۲۱ نظریه شایع جدید: معیار صحت علم، عمل است
- ۵۲۱ یکی از لوازم این نظریه
- ۵۲۲ اشکال بزرگ این نظریه
- ۵۲۳ اصطلاح «تکامل فرضیه ها» صحیح نیست
- بررسی نظریه های مطرح در مورد حرکت قسریه:
- ۵۲۵ نقد نظریه متجددین
- ۵۲۶ نقد نظریه متکلمین
- ۵۲۷ نقد نظریه بوعلی
- ۵۲۸ آیا حرکت وضعی می تواند قسری باشد؟
- ۵۲۹ آیا حرکت کمی می تواند قسری باشد؟
- ۵۳۰ آیا حرکت کیفی می تواند قسری باشد؟
- ۵۳۰ آیا حرکت جوهری قسری وجود دارد؟

فصل ۱۴: مبدأ میل مستقیم یا مستدیر در اجسام

- ۵۳۱ جلسه نود و چهارم
- ۵۳۲ سؤال
- ۵۳۲ جواب
- ۵۳۳ امکان ندارد در خارج، جسم مطلق وجود پیدا کند
- ۵۳۴ بیان اولیه مرحوم آخوند در اثبات مدعا
- ۵۳۶ حرکت بدون عائق محال است

۵۳۸	جلسه نود و پنجم
۵۳۸	طرح بحث
۵۳۹	طرح بحث به بیانی دیگر
۵۳۹	بیان سوم برای طرح بحث
۵۴۰	بیان ابتدایی مرحوم آخوند برای اثبات مدعا
۵۴۰	مقدمه اول
۵۴۱	مقدمه دوم
۵۴۲	اثبات مدعا
	اشکالهای این بیان:
۵۴۳	اشکال اول
۵۴۳	جواب
۵۴۵	اشکال دوم
۵۴۷	اشکال سوم
۵۴۷	مرحوم آخوند: فَنَزِيدُكَ إِيضاحاً
۵۴۷	اتصاف قوه‌ها به زیاده و نقصان و تناهی و لا تناهی
۵۴۸	اتصاف حرکت به زیاده و نقصان و تناهی و لا تناهی
۵۴۹	آیا قوه جسمانی غیر متناهی در عالم وجود دارد؟
۵۵۱	جلسه نود و ششم
۵۵۲	مناقشه
۵۵۲	برهانی از راه تناسب
۵۵۶	اشکال اول
۵۵۶	اشکال دوم
	شکوئ و ازاحات:
۵۵۸	شک اول
۵۵۹	شک دوم
۵۵۹	شک سوم
۵۶۰	جواب مرحوم آخوند
۵۶۱	جلسه نود و هفتم
۵۶۱	خلاصه مباحث گذشته
۵۶۲	برهان دوم
۵۶۴	اشکال به این برهان
۵۶۶	یکی از شکوکی که بر این برهان وارد شده
۵۶۸	خلاصه شک

- ۵۶۹ جواب خواجه
 ۵۷۱ فقط معارق می تواند محدّد حرکت باشد
 ۵۷۱ تقسیمی که خواجه بیان کرده
 ۵۷۲ حرکت، جنگ است
 ۵۷۲ دو نتیجه مترتب بر این مطلب که حرکت بدون معارق محال است
 ۵۷۴ جلسه نود و هشتم
 سه مناقشه:
 ۵۷۴ مناقشه اول
 ۵۷۶ مناقشه دوم
 ۵۷۸ جواب
 ۵۷۸ مناقشه سوم
 ۵۸۱ پیگیری مطلب به همان ترتیبی که خود مرحوم آخوند ذکر کرده اند
 ۵۸۳ بیان خواجه در رد شبهه مذکور
 ۵۸۶ مبنای علامه طباطبائی در باب سرعت و بطؤ
 ۵۸۷ طرح مسأله سرعت و بطؤ، در حرکت جوهری
 ۵۸۸ جلسه نود و نهم
 ۵۸۸ خلاصه اشکال ابوالبرکات بغدادی و فخر رازی
 ۵۸۹ مسیری که در ادامه این بحث طی خواهیم کرد
 ۵۹۰ جواب مرحوم آخوند
 ۵۹۱ اشکال به بیان مرحوم آخوند
 ۵۹۲ جواب اول از اشکال به بیان مرحوم آخوند
 ۵۹۲ اشکال به این جواب
 ۵۹۳ جواب دوم از اشکال به مرحوم آخوند
 ۵۹۴ بیان خواجه در جواب اشکال ابوالبرکات و فخر رازی
 اشکالات بعضی اللاحقین به خواجه:
 ۵۹۷ اشکال اول
 ۵۹۸ اشکال دوم و سوم
 ۵۹۸ جواب
 ۵۹۹ اشکال چهارم
 ۵۹۹ اشکال پنجم
 ۶۰۲ جلسه صدم
 ۶۰۲ اشکال اول بعضی اللاحقین

۶۰۳	جواب
۶۰۳	اشکال دوم
۶۰۳	جواب
۶۰۳	اشکال سوم
۶۰۳	جواب
۶۰۴	اشارهٔ ضمنی مرحوم آخوند به مبنای خودش
۶۰۶	اعتراض به مرحوم آخوند
۶۰۶	اشکال چهارم
۶۰۷	جواب
۶۰۷	اشکال پنجم
۶۰۸	جواب ما به این اشکال
۶۰۹	جواب مرحوم آخوند
۶۰۹	اشکال ششم
۶۰۹	جواب
۶۱۱	اشکال هفتم
۶۱۱	جواب
۶۱۲	تَمَمَّه
۶۱۴	مسائل مهمی که در این فصل ضمناً مطرح شد
۶۱۵	جلسهٔ صد و یکم
۶۱۵	بیان فهرست وار مباحثی که در فصل ۱۴ مطرح شد
۶۱۷	بحث مهمی که خواجه در ضمن مبحث اصلی مطرح کرده
۶۱۹	یکی از اشکالاتی که ما مطرح کردیم
۶۲۰	یک استبعاد نسبت به حرف خواجه
۶۲۱	جواب: حرکت طلب است
۶۲۴	آیا بحث عائق، در سایر حرکات هم مطرح می شود؟
۶۲۵	آیا بحث عائق و مانع، در حرکت جوهریه هم مطرح می شود؟
۶۲۵	آیا واقعا طبیعت و قاسر نمی توانند محدّد سرعت باشند؟

فصل ۱۵: قوای محرکهٔ جسمانی از نظر تحریک متناهی اند

۶۲۷	جلسهٔ صد و دوم
۶۲۸	نتیجهٔ عالی این بحث
۶۲۹	اقامهٔ برهان عقلی در مسائل طبیعی دشوار است
۶۳۰	محل بحث

۶۳۱	اقامة برهان
۶۳۳	خلاصه مطلب
۶۳۴	ايرادهایی که بر اين برهان وارد شده:
۶۳۶	ايراد اول
	جواب
۶۳۹	جلسه صد و سوم
۶۳۹	خلاصه مباحث گذشته
۶۴۱	ايراد دوم
۶۴۲	جواب
۶۴۳	جواب
۶۴۵	ايراد سوم
۶۴۷	جواب
۶۴۷	ايراد چهارم
۶۴۷	جواب شيخ
۶۴۸	بررسی جواب شيخ
۶۴۹	جواب مرحوم آخوند
۶۵۰	جلسه صد و چهارم
۶۵۱	طرح مجدد ايراد چهارم
۶۵۱	جواب شيخ
۶۵۲	نقد مرحوم آخوند بر جواب شيخ
۶۵۵	ايراد پنجم
۶۵۶	جواب
۶۵۶	ايراد ششم
۶۵۷	بيان اول در جواب اين ايراد
۶۵۷	رد اين جواب
۶۵۷	جواب شيخ به ايراد ششم
۶۵۸	نقد مرحوم آخوند بر جواب شيخ
۶۵۸	جواب مرحوم آخوند به ايراد ششم
۶۵۸	نقد علامه طباطبائی به مرحوم آخوند
۶۵۹	بررسی نقد علامه طباطبائی
۶۶۰	ايراد هفتم
۶۶۱	جواب تقضی
۶۶۱	جواب حلی

۶۶۲	جواب برخی به ایراد هفتم
۶۶۳	رد این جواب
۶۶۴	جلسه صد و پنجم
۶۶۴	بررسی مجدد برهان تناهی قوای جسمانی
۶۶۴	قوه متصف به تناهی و عدم تناهی نمی شود مگر به حسب نسبتش با امری دیگر
۶۶۶	مدعا در فصل ۱۵
۶۶۷	مناقشه
۶۶۸	اگر بر امتناع تأثیر غیر متناهی مدّه برهان اقامه کنیم، مدعای ما در این فصل اثبات شده است
۶۶۹	برهان مذکور در این فصل
۶۷۰	ادامه برهان به بیانی که حاجی سیزواری در حاشیه دارند
۶۷۲	اشکال
۶۷۲	اشکالی دیگر
۶۷۴	ادامه برهان
۶۷۶	مناقشه

نگاهی دوباره به بحث حرکت

۶۷۹	جلسه صد و ششم
۶۷۹	بی نظمی مطالب در کتاب اسفار
۶۸۰	ترتیب صحیح مباحث باب حرکت
۶۸۰	بحث تعریف حرکت و بحث ارکان حرکت
۶۸۱	برخی از مسائل مربوط به باب محرک
۶۸۱	بحث موضوع حرکت (متحرک)
۶۸۱	بحث مبدأ و منتهای حرکت
۶۸۲	بحث مسافت
۶۸۲	بحث زمان
۶۸۳	نکته
۶۸۳	بحث اقسام حرکت
۶۸۳	بحث احکام حرکت
۶۸۴	بی نظمی در ترتیب مباحث کتاب اسفار
۶۸۴	نمونه هایی از بحثهای استطرادی در کتاب اسفار
۶۸۵	خلاصه
۶۸۵	مرحله هفتم و هشتم باید به یک مرحله برگردد
۶۸۶	مرحوم آخوند فرصت تنظیم مطالب اسفار را پیدا نکرده

مسائلی که احتیاج به بررسی بیشتر دارد:

۶۸۷	مسأله اول
۶۸۷	مسأله دوم
۶۸۸	مسأله سوم

۶۸۹	جلسه صد و هفتم
۶۸۹	خلاصه جلسه قبل
۶۹۰	چرا حرکت به موضوع نیاز دارد؟
۶۹۱	اشکال تصویر موضوع، در حرکت جوهریه
۶۹۲	جواب
۶۹۲	جامع نبودن بعضی از تعابیر در باب حرکت
۶۹۳	مسأله ربط متغیر به ثابت
۶۹۴	راه حل حکما برای ربط متغیر به ثابت
۶۹۶	راه حل مرحوم آخوند برای ربط متغیر به ثابت
۶۹۷	اشکال
۶۹۸	جواب
۶۹۸	اشکال مهم تر

۷۰۰	جلسه صد و هشتم
۷۰۰	چرا حرکت عرضی نمی تواند رابط میان ثابت و متغیر باشد؟
۷۰۲	اشکال
۷۰۳	جواب
۷۰۵	تشبیه
۷۰۶	خلاصه حرف مرحوم آخوند
۷۰۸	بحث زمان
۷۰۹	مسائلی که در باب زمان باید درباره آنها بحث کرد

مرحله ۹

فصل ۱: در بیان حقیقت حدوث و قدم

۷۱۱	جلسه صد و نهم
۷۱۲	تعریف حدوث و قدم
۷۱۳	سوالی به عنوان مقدمه
۷۱۴	حدوث و قدم نسبی
۷۱۵	مرحوم آخوند حدوث و قدم را مشترک لفظی می دانند

۷۱۶	حدوث و قدم زمانی
۷۱۶	بنا بر این تعریف، زمان نمی‌تواند حادث زمانی باشد
۷۱۷	تعریف حدوث و قدم زمانی به نحوی دیگر
۷۱۸	اشاره‌ای به حاشیه علامه طباطبائی
۷۱۸	حدوث و قدم ذاتی
۷۱۹	حکما در طرح مسأله حدوث و قدم ذاتی، ناظر به مطلب متکلمین‌اند

فصل ۲: در اثبات حدوث ذاتی

۷۲۱	جلسه صد و دهم
۷۲۱	حدوث و قدم مشترک معنوی‌اند
۷۲۲	حدوث ذاتی
۷۲۲	بیان اول در حدوث ذاتی
۷۲۳	اشکال
۷۲۴	جواب مرحوم آخوند
۷۲۴	اشکال حاجی سبزواری به جواب مرحوم آخوند
۷۲۶	اشکال علامه طباطبائی به جواب مرحوم آخوند
۷۲۷	جواب علامه طباطبائی از اشکال خودشان
۷۲۸	رد جواب علامه طباطبائی
۷۲۸	نقل جمله‌ای از شیخ
۷۲۹	اشکال به عبارت شیخ
۷۲۹	توجیه خواجه برای عبارت شیخ
۷۳۰	مقدمه اول: قاعده فرعیت
۷۳۰	اشکالی در مورد قاعده فرعیت
۷۳۰	جوابی که از برخی نقل شده
۷۳۱	جواب مرحوم آخوند
۷۳۱	مقدمه دوم: طرح یک سؤال
۷۳۲	جواب تقضی
۷۳۲	جواب حلّی
۷۳۲	در هلیات بسیطه، ذهن موضوع را از وجود تجرید می‌کند
۷۳۳	اشکال
۷۳۳	بیان دوم در حدوث ذاتی

فصل ۳: آیا حدوث زمانی کیفیتی زائد بر وجود حادث است؟

۷۳۵	جلسه صد و یازدهم
۷۳۶	آیا حدوث زمانی، کیفیتی زائد بر وجود حادث است؟

۷۳۸	مسبوقیت، کیفیت نیست
۷۳۸	مسبوقیت از معقولات ثانیه فلسفی است
۷۴۰	حدوث حادث، ذاتی حادث است
۷۴۰	مرتبه هر وجودی مقوم ذات آن است
۷۴۱	مسأله حدوث جز با مسأله حرکت حل نمی شود

فصل ۴: حدوث، علت نیاز به علت نیست

۷۴۳	ادامه جلسه صد و یازدهم
۷۴۴	دو نکته
۷۴۵	حدوث، مناط احتیاج به علل مُعَدّه است

فصل ۵: تقدم و تأخر و اقسام این دو

۷۴۷	جلسه صد و دوازدهم
۷۴۷	رابطه بحث حدوث و قدم با بحث تقدم و تأخر
۷۴۸	تقدم و تأخر از احوال موجود بما هو موجود است
۷۴۸	سیر بحث
۷۴۹	تقدم و تأخر بالزمان
۷۵۰	تقدم و تأخر بالرتبه
۷۵۰	تقدم و تأخر بالطبع
۷۵۱	تقدم و تأخر بالعلیه
۷۵۲	تقدم و تأخر بالشرف
۷۵۲	دو سؤال
۷۵۴	تقسیم کلی به متواطی و مشکک
۷۵۴	نظریه بوعلی در کلی مشکک
۷۵۵	نظر شیخ اشراق در کلی مشکک
۷۵۶	نظر صدرالتألهین در کلی مشکک
۷۵۶	ارتباط بحث کلی مشکک با بحث تقدم و تأخر
۷۵۷	مرحوم آخوند تقدم بالدهر را قبول ندارد
۷۵۸	تقدم بالحقیقه
۷۵۸	تقدم بالحق

فصل ۶: آیا اقسام تقدم و تأخر مشترک معنوی اند یا لفظی؟

۷۶۱	جلسه صد و سیزدهم
۷۶۱	خلاصه مباحث گذشته

۷۶۲	اشکال: تعریف شیخ بر تقدم بالزمان صدق نمی‌کند
۷۶۲	تقل عبارتی مجمل از شیخ در شفا
۷۶۳	صدق تعریف شیخ بر اقسام دیگر تقدم و تأخر
۷۶۴	رابطه بحث تشکیک منطقی با بحث تقدم و تأخر فلسفی
۷۶۵	مبنای شیخ در تشکیک
۷۶۶	مبنای شیخ اشراق در تشکیک
۷۶۶	مبنای مرحوم آخوند در تشکیک
۷۶۷	لازمه مبنای شیخ اشراق
۷۶۷	لازمه مبنای مرحوم آخوند
۷۶۷	آیا تقدم و تأخر مشترک معنوی‌اند؟
۷۶۸	شیخ اشراق: همه اقسام تقدم و تأخر به تقدم و تأخر بالطبع برمی‌گردد
۷۷۱	جلسه صد و چهاردهم
۷۷۱	خلاصه نظر شیخ اشراق
	ایرادهای مرحوم آخوند بر نظر شیخ اشراق:
۷۷۲	ایراد اول
۷۷۴	ایراد دوم
۷۷۵	ایراد سوم
۷۷۷	ایراد چهارم
۷۷۷	مرحوم آخوند مشکل تقدم بالزمان را حل نکرده‌اند
۷۷۸	راه حل حاجی برای اشکال صدق تعریف شیخ بر تقدم بالزمان
۷۷۸	راه حل علامه طباطبایی

فصل ۷: آیا اطلاق تقدم بر اقسامش به تشکیک است؟

۷۸۱	جلسه صد و پانزدهم
۷۸۱	طرح بحث
۷۸۲	تقدم، کلی مشکک است
۷۸۲	توضیح
۷۸۳	تقل مطلبی از بهمنیار
۷۸۳	توجیه شیخ اشراق برای حرف بهمنیار
۷۸۳	اشکال مرحوم آخوند به توجیه شیخ اشراق
۷۸۳	توجیه مرحوم آخوند برای حرف بهمنیار
۷۸۴	اشکال به توجیه مرحوم آخوند
۷۸۵	اشکال مرحوم آخوند به توجیه خودش
۷۸۶	اشکال
۷۸۸	راه حل مرحوم آخوند

فصل ۸: در اقسام معیت

۷۹۱	جلسه صد و شانزدهم
۷۹۲	تقابل معیت با تقدم و تأخر تقابل عدم و ملکه است
۷۹۲	معنای معیت
۷۹۵	معیت من جمیع الجهات
۷۹۵	تضایف میان علت و معلول چگونه با مسأله تقدم علت بر معلول قابل جمع است؟
۷۹۶	جواب
۷۹۶	اضافه اشراقیه

فصل ۹: تکمیل بحث حدوث ذاتی

۷۹۹	جلسه صد و هفدهم
۸۰۰	بیان شیخ در باب حدوث ذاتی
۸۰۱	اشکال به بیان شیخ
۸۰۱	جواب
۸۰۲	اشکال به این جواب
۸۰۴	بیان مرحوم آخوند در حدوث ذاتی طبق مبانی خودشان
۸۰۷	جلسه صد و هجدهم
۸۰۸	توجیه حدوث ذاتی از نظر ماهیت
۸۰۹	اشکال: سلب وجود و عدم از مرتبه ذات، مستلزم ارتفاع تقيضین است
۸۰۹	جواب
۸۱۰	کلام محقق دوانی
۸۱۱	اشکال مرحوم آخوند به حدوث دهری میرداماد
۸۱۱	حدوث دهری میرداماد
۸۱۲	نظر مرحوم آخوند درباره حدوث دهری
۸۱۲	ادامه مطالب محقق دوانی
۸۱۵	متن اسفار (همراه توضیحات استاد هنگام تدریس)
۱۰۰۱	فهرستها